

נושא השבוע: שאילת שלום

המקור בפרשה: ולא יכלו דברו לשלום (לז ד) תנחומא

חסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון הלימוד

הרה"ג מרדכי קרליבך

בתקנת בועז

לשאל את חבריו בשם

ותנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' ורות פ"ב ז"ל
החתם סופר בחידושו לנדרים [יג] העיר בזה על נוסח הברכה שאמר בועז, והנה הקוצרים עשו כהלכה במאמרים יברכך ה', וכמו שאמרו בנדרים שם מניין שהבא לנדב קרבן לא יאמר לה' לקרבן, שמא לא ימשיך לומר קרבן [ופי' החת"ס שמא ימות] ונמצא בא ליד יוצאת שם שמים לבטלה, אבל על בועז קשה למה אמר ה' עמכם, והרי מן הדין שלא יאמר תחילה לה', שמא יצא מפיו שם שמים לבטלה באם לא יסיים ויאמר 'עמכם', וצ"ע.

הראוי לבל יהא שם שמים מוטל רגע אחד לבטלה, וכן קשה קושית החת"ס מההיא דבועז שאמר ה' עמכם, וצ"ע.

והנראה בזה לחדש, שבאמת יש מקומות שהזכרת שם אנה באה כעיקר אלא היא מפרטי הענין, אך יש שהזכרת השם היא העיקר, וכל מה שאמרו חכמים לבל יאמר לה' קרבן הוא לפי שאין שום ענין מסוים בעצם הזכרת השם, והרי חכמים ברו להם לשון 'קונם' כדי שלא יאמר קרבן לה', הרי שאין ענין להזכיר שם השם על הקרבן, ובהו דוקא אמרו חכמים לבל יאמר לה' קרבן כי אין ראוי להזכיר שם השם תחילה בלא ענין.

והנראה שזה גופא מה שתיקנו בועז ובית דינו שיהא אדם שואל את חבריו בשם, והיינו שיזכיר שם שמים בשלום חבריו, וא"כ בזה שפיר אין שום מניעה להקדים שם ה', שאין הזכרת השם מפרטי הברכה שה' הוא זה שיתברך, אלא עיקר הענין הוא להזכיר עליו שם השם, ויעיין רש"י בברכות [נד] המתכוין לשאל לשלום חברו זה רצונו של מקום, שנאמר בקש שלום ורדפוהו, מותר להפיר תורה ולעשות דבר הנראה אסור.

וכלפי הנך ב' מילי ניחא בשני ישובי הראשונים על קושיותם מההיא שאמרו הכה"ג על השעיר לה' לחטאת, שפיר כתבו ליישב דלא חיישינן, אך להמבואר בהתנחומא שיש ענין נוסף שלא להזכיר שם שמים על חנם אף לשיקה אחת, בזה נראה כמש"כ הת"י ששם הרי יש דין להזכיר עליו שם השם כמש"כ.

הגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א גאב"ד הגבעה הצפונית קרית ספר

בגדרי שאילת שלום

הראשונים הביאו המקור לאיסור ריבוי דברים בטלים בשבת, מהיר' שבת (פ"טו ה"ג) "אמר ר' חנינא מדוחק התירו שאילת שלום בשבת, אר"ש בר אבא, רשב"י כד היה חמי לאימיה משתעי סגין, הוה אמר לה אימא שבתנו היא, תני אסור לשאל צרכי בשבת כו". והדברים מפליאים שאמירת שלום שהיא שמו של הקב"ה, ובסוף ברכות מבואר דתקנה מיוחדת התקנו, "שהיה אדם שואל לשלום חברו בשם", ועי' ברש"י שם ובשיליה מכת שפי' דהתנה להזכיר שלום דוקא שהוא שמו של הקב"ה, ואיזה דוחק היה להם להתיר זאת, ומה ענין זה לריבוי דברים בטלים בשבת וצ"ע.

גם מש"כ הקרבן העדה שם שהיא אמירה שאינה צריכה, תמוה מאד אטו יש לך צריכה יותר מזו שעליה תקנו תקנות רבות, ובשיליה הנוזיקין שכופלין שלום וילפי' מפקוק, ואף לגויים התירו ומרתם מפני דרכי שלום, ועליה אמרו שפוסק באמצע ל"ה מפני היראה או מפני הכבוד, וגם אמרו ע"ז שמי שאינו משיב עובר משום גזלת ענין, ולא מציון אמירה מוחיבת ונצרכת יותר מזו, ומזה הדוחק והיתר הגדול שהוצרכו לה, וצ"ע.

והנראה מוכרח מזה, דהאי דינא ד'בקושי התירו שאילת שלום בשבת' לאו משום דברים בטלים נעו בה כלל, אלא הוא דין מיוחד ב'שאלת שלום', דהנה בנדרים ח' א' איתא, נדוהו בחלום צריך ל' בני אדם להתיר לו והוא דתנו הלכתא אבל מתנו ולא תנו לא כו', ואי ליכא לילול וליתא אפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי עשרה עד דמקלעי ליה עשרה דגמרי הלכתא, ופי' ה"ו"ן שם ו"ל, ומתוך שישבו לו שלום יגיבו עליו מן היסורין, וכפ' בתוס' שם. הרי שאין אמירת שלום טקס של כיבוד בעלמא כבוקר טוב וכדו', אלא הוא חלות של ברכה שהשאלת שלום מועיל להגן על היסורין.

ובגטין סוף פ' הנוזיקין (סב) רב כהנא אמר להו (לגויים) שלמא למר, ופירש"י ז"ל "ולא היה מתכוין לברכו אלא לכו היה לרבו", והתוס' שם הק' עליו דצ"ע שלא יחא בזה גונב דעת הבריות, והנה פירש"י יש ליישב דמשום דרכי שלום מותר לשנות, וה"ה שהותר בזה גונב דעת הבריות, אך היא גופא תיקשי מה גונב דעת הבריות שייך בזה הא אין כאן אלא אמירת שלום כדי לכבדו, וזה הרי אמר לגוי ומה בכך שלבו לרבו, אך היינו כל' ד'שלוש' הוא חלות של ברכה המועלת להגן מפרענות, ור"ל שמברכהו שלא יהיה אצלו "אין שלום", ור"ז אין לברך לגוי כיון שאין שלום אמר ד' לרשעים והוצרך לכיון בלבו לרבו. ומש"ל אמרין התם בגמ' שם דאין כופלין שלום ופירש"י שם שלא הותר רק מפני שלום וסגי בחדא זימנא הרי שיתור ממה שצריך אסור לברכו. ובסנהדרין מד. "אסור לאדם שיתן שלום לביתו בלילה חיישי' שמא שד הוא", ופירש"י, "ואין מוציאין שם שמים על המזיק", והיינו שבאמירת שלום הוא נותן כח למזיק להזיק ח"ו ללא מונע.

ונראה שע"ז הוא שאמרו "מדוחק התירו שאילת שלום בשבת", וכמבואר ביר' שם שאסור לתבוע צרכי בשבת, וה"נ שאילה זו, שישודה כמקבש ברכת שלום, ומועלת להגן מן היסורין ואי שלום, לכן היה מקום לאסור שבת כיון שהשבת עצמה היא שלום, ואין בה שום חסרון שיום השבת שם דאגה וכן אין מקום שאילת שלום בלמכתו וצרכי עשויין ואין לו להראות שום דאגה ולכן אין מקום שאילת שלום בשבת. אך אכתי צ"ב מה שהשווה התירו ויתיר להם שלום בשבת, ואמירת שלום להרבות בדברים בטלים בשבת, ויתבאר הלן.

והנה התה"ד ס"א כ', דמותר לספר שמעות מעניני מלכים וכי"ב אם הוא מתענג בספורו, דומיא דמש"כ הסמ"ק שבחורים המתענגים בקפיצתם מותר לקפץ ולדלג, עכ"ד. וכפ' ברמ"א ס"ו ש"ז "ולכאז' צע"ג, דהאי דינא דודבר דבר אינו משום עמל וטורח, אלא משום זיקתא ושבחא, ואמאי שרי משום עונג, אטו בדין שלא יהא מלבושך של שבת כשל חול, נכנס שאם מתענג ללבוש של חול שרי, ונדאי כיון דהוי זילותא דשבת אסור, ובהו בליקום של שבת כחילוקן של חול שסידו משום עמל וטורח, בהו מותר כשמתענג שאינו טורח לו, וה"נ דינא בדברים בטלים שאופן הדבור שברלה בהם כמו בחול אסור, מה יועיל לו מה שמתענג בהם. ועוד דהרי ראית ה'ראש' ז"ל לאסור דברים בטלים בשבת, מהא מדוחק התירו ויתיר להם שלום בשבת, ואמירת שלום להרבות אין לו תענוג גדול מזה, וצ"ע לכו"ל.

ונראה בזה, דהנה הראש' ז"ל ש"כ האיסור להרבות בדברים בטלים בשבת, הביאו כן מהיר' הל'ל, ולכללו בהם ג' איסור אמירת שלום ואיסור תביעת צרכי ואיסור משתעי סגין, וביותר מבואר כן ברמב"ן ז"ל, שבת ק"ג, שהביא כל דברי היר' הל'ל, לומר שכו"ל בכלל שלא יהא בודרן של שבת ששל חול.

ובאמת דביר' גופיה קודם לכן איתא, ר' חגי שם ר' שמואל בר נחמן, לא תנו שבחותו של אלא לאכילה ושתייה, ע"י שהפך הזה מסרח התירו לו לעסוק בהו בדת, ר' ברכיה בשם ר' חייא בר אבא לא ינתנו שבחות וי"ט אלא לעסוק בהו בדת, א"ר אבא שבת לדי, שבות כד', מה הקב"ה שבת ממאמר אף את שבות ממאמר, מעשה בחסדי א' שיצא לטויל בכרמו ומה שם פירצה א' ורצה לגורדה במוצ"ש אמר הואיל וחשבת אגודה איני גודר ועלמית וכו', אמר ר' חנינא מדוחק התירו שאילת כו', הרי דדינא דשבות ממאמר הינו ממאמר שאין בו צורך להצ"ח וכמש"כ הקה"ע שם, ויש בו עסקי מלאכת כגדירת שדה, דדומיא דמאמר ד' שהיה בו בריאת שמים וארץ וממנו שבת, וכדיבאר הפני משה שם.

והיינו שהדבור שהותר בשבת הוא רק דיבור לצרכי שבת עצמן, שצריך לראות כאילו כל מלאכתו עשויה ואין חסר לו דבר, ומדבר רק בצרכי השבת עצמן, ולא במה שחסר לו כבקשת שלום, ולכן לא תביעת צרכי וכדו' בשאר דברים שחסרים לו בשבת לא הותר, שכל שאין הדבור מצרכי שבת הוי בכלל שבות ממאמר, ובהו היה מקום לאסור אמירת שלום וכ"ל, דהואיל ואין לאמירת "שלום" מקום בשבת, שישודה ברכה להגן מיסורין וממבט של "אין שלום", ועצם אמירתה הוי בכלל דברים ששאין בהם צורך השבת, משא"כ אמירת "שבתא טבא" שאין לה צורך הלכה גדול ממנו.

ודומיא דהכי האיסור להרבות בדברים בטלים, כיון שאין הדבור מצרכי השבת ואינו נצרך לו בשבת הוי בכלל שבות ממאמר, משא"כ דבור שהוא לצרכי השבת עצמן, כמו דיבור לצרכי אכילה ושתייה בוראי הותר, שהא זהו יוצרן ד' שיתענוג בו בשבת, והוא צורך עונג השבת, [ואטו המצו להתענג באכילה ושתייה, וכל צרכי לאכילה ושתייה לא יצרך עונג ע"י רמיות, הלוה עונג שבת וקרא]. ולפי' מבוארים היטב דברי התה"ד, דמי שיש לו עונג בעצם ספורי השמעות, הרי בעצמו הדברים מתקיים לו מצות עונג השבת במה שמתענג מהדבור ולא נאסר רק דבור שאינו נצרך לשבת, אבל דבור ש"עונג" הוא לו, כשם שהותר לו באכילה ושתייה וצרכיה, ה"ו הותר לו דיבור זה.

והנראה מזה, שכבוד ועונג שבת סי' טו, עיי"ש בהרחבה

מכון ירושלים

יומא טבא לרבנן
הופיע כרך שני מהסידרה

נאמנו מאד

עניני חנוכה

עדויות גדולי ישראל על
הליכותיהם והנהגותיהם
בימי החנוכה
מתוך כתביהם וחיבוריהם
להשיג בחנויות הספרים

צדק

צדק הוצאה לאור - נתן פלדמן

הופיע מחדש הספר

חידושי הרמב"ן
עם הערות "אז יבקע"

על מסכת כתובות

יוצא לאור על פי כתבי יד מודקפות עם ציוני השוואות ומראי מקומות ומפתחות ונלוו איליו ביאורים הערות והארות בשם "אז יבקע" שישודם כדי לבקוע את האור הטמון בדברי רבינו ובתוספת מילואים בשם "אז ימלא"

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

מעלת אמירת שלום לחבירו

מצינו בחזרה שהקפידו לשאול זה לזה בשלום, כשיצא משה לקראת חזונו יתרו להפגש עמו במדבר שאל בשלוםו ככתוב במסכת אבות פ"ד משנה כ' מובא דברי רבי מתיא בן חרש "הוי מקדים בשלום כל אדם", וכבר רש"י במסכת אבות (שם) רבא לרבות אפילו בשלום נכרי, וכפי שחובה במג' ברכות י"ז רבא על ריב"ז מעולם לא הקדימני אדם בשלום אפילו נכרי, בבעל הטורים עה"פ "וישמך לך שלום" (מקדים לך כ"ו) כתב "שלום" בגימטריא "עשו" לומר דהוי מקדים שלום לכל אדם ואפילו בשלום גוי.

מובא במג' ברכות ד"ו ע"כ "כל היודע בחבירו שרגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום" ואם שאל בשלום חבירו ולא השיבו נקרא גזלן שואמם "ואתם בערתם הכרם גזילה תעני בבתיכם" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו. הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

הנצי"ב בס' מרומי שדה ברכות ד"ו כתב לפרש עפ"י"ם שכתוב במדרש תנחומא לפרשת בהר עה"פ "אל גזולו דל כי דל הוא" (ישעי' ג') ופירשי" גזילה תעני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיע על שלומי, ונראה דמדקדוק לשון רש"י לגזול ממנו" ר"ל שגזול מגופו ונפשו ממש ולא רק גזול רכשו.

חשובות מהגאון רבי יצחק זיליבשיטין שליט"א לשאלות ושאלת ע"פ הרה"ג אליקים דבורקס שליט"א
לשקר ולעשות חיובור משום דרכי שלום
שאלה א: בשו"ת הרמ"א סימן י"א מובאת שאלה - האם לשם השגנת שלום בקהילה מותר לעבור על איסור הוצאת שם רע (הוצאת דיבה), כלומר, שישקרו אודות משהו בקהילה ועיני יעלה בידם להוציא שמו של רע. האם גם בהקשר לענין גזילת בשלום בית וע"י הוצאת שם רע על אחד מבני ההוג אולם על ידי שם טובו ואילו להשיע על שלומה זו נציג בזה השאלה:
תשובה: באדם שרצה להציל את אמו כליל הסדר יודע שהדבר יקשה מאד על אשתו, כי אמו מקרבת ומוכיחה אתה ואשתו נפגעה. הבטיח האיש לאשתו שמלה יקרה בתמונה להומנת האם בחג האשה הסימיה לקבל את המאמץ, ולאחר שאשתו קבלה אותה בסכר פנים פירט אומר הבעל לאשתו "מישטה אני כן" כי יא אתה בין רוב ובין כך חייב לחלוץ, וכן כפי בעניינו?

תשובה: אדם זה שאמר לאשתו "מישטה" אין כך, נתג הוא בעצמו ממשע "שוטה", כי לא בטוח שמלה חיבת לארח את מחותן (המציקה לה) בליל הסדר, ואודרכא נאמר ברמב"ם [אישתי י.ג, י"ד] שהאמה היא רצוני שיכנסו אביאם ואיני שוכנת עמהם בחצר אחת מפני שחותמה מציקה לי, זוכה בדין ובעלה חייב לתת לה מזור רכסו, ואם כן הכלה לא חייבת

מח הגר"נ קרליץ שליט"א

בגדרי איסור שאלת שלום

באשה ובאבל

[קדושוין עי' ע"א, אמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, (ואפילו עי"י שליח), וברש"י שמרגיל לכה ודעתה אצלן] ומבואר דעצם השאלת שלום מעורר חיבה ביניהם, ואפילו לשאל בשלומה עי"י שליח זה מעורר חיבה במה שמתעניין בשלומה ואסור.

אמירת שלום הנהוג בזמנינו שלא מתעניינים בשלומה אלא שאומרים תיבת "שלום", י"ל אזה בכלל שאלת שלום האסור בעריות, כיון דיש בזה משום אקרובי דעתיה, שעצם זה שנותן לבו ומתייחס אליה לומר לה "שלום" יש בזה משום שמעורר קצת חיבה. אין שכן הוא מנהג העולם בזמנינו שפוגשים אחד את השני ואומרים שלום אז לזה, ומנהג האומר שלום לאשה הוא מופנה במיוחד אליה י"ל דיש בזה משייך רש"י "שמרגיל לכה ודעתה אצליו" וכדוע, ומאן לומא לן דאין בזה קירוב הדעת.

וכן יש לדון דאין לומר לאשה צפרא טבא, וה"ה שאין לומר שבת שלום (גוט שבת גוט יויט), וצריך למצוא איהו לשון של ברכה, וכדלקמיה. ושאלת שלום בעריות לא דמי לשאלת שלום בשאר מקומות כמו לפני התפילה או בתשעה באב או באבילות, הדכא הטעם משום אקרובי דעתא כגון רש"י שמרגיל לכה ודעתה אצלו, ולכן אין לה שייכות למשייך בספר לקט יוסר לתלמוד התרומת הדשן שכתב בעניני תשעה באב 'עמי ק"י' וז"ל, מה שאחד אומר לחבירו בליל תשעה באב גוטא נאכט [ליל טוב] אין זה שאלת שלום, אבל מ"מ הוא [התרומת הדשן] לא אמר, העתקתי ממנה"י' ארבינץ יצ"ו שהעתיק ממנה"ר פנחס יצ"ו ששמע מהגאון זצ"ל היה אכנס שאסור לשאל בשלום, היינו דוקא בשלום שלום עליכם אבל טוב שבת, טוב יויט, אינו בכלל דשאלת שלום, ועמ"ל. והיינו דוקא בעניני שאלת שלום הני"ל של תשעה באב ודומי, אבל כגון לפני התפילה או אבילות, אבל אינו דומה לענין אקרובי דעתיה עי"י השאלית שלום.

אמנם לברך את האלה באיהו ברכה אין בזה משהו קרובי דעתיה ואינו בכלל שאלת שלום ומותר. ולכן מותר לברכה בברכת מול טוב, כל טוב או שנה טובה, כתיבה וחתימה טובה וכיוצא"ב, ושאלני צפרא טבא או גוט שבת אע"פ שהוא גי"כ ברכה מ"מ כיון שהוא שימוש תדירי של אמירת שלום י"ל דהוי בגדר שאלת שלום וכנ"ל.

(חוט שני שוי"ע אבהע"ז סי' כ"א ס"ו, עי"ש בהרחבה)

להזמין חמותה לביאה והבעל חייב לקנות לה שמלה כי עבדה בשבילו.
ב. הרי נאמר ביבמות דף ס"ב ע"ב) אזהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו. אימרת משטה אני כך תואמת את אוהבה ומכבדה, וגם זה לא דרך ת"ח להתיחס את נשותיהם. (עינין ברכיב"ם אישות ט"ו ולהלכה כ' מהו דרך בני ישראל הקודשים והטהורים לנאות ויכפ פני עון). ובשאלתנו ברור שלבני אשתו אסור לשקר וחייב לקנות לה את השמלה שבטיחה.

לשקר על מנת להשבין שלום בין שני גוים

שאלה ב: בעל מפעל גדול פרס את השאלה המעניינת הבאה, במפעל שלי פרצה מריבה גדולה בין שני פועלים גוים, וע השפכו ממש לשונותים. שאלתי ה"ח, האם רשאי אף לנהוג באהרון הכהן, ולשנות בין האמת כדי להשבין שלום בין הגוים?

תשובה: מצינו שמותר לשקר כדי להשבין שלום בין אדם לחבירו הישראל, משום שהזהירו על השלום ועל האהבה (ואנו ערבים על כן). וכמו שנאמר "ואהבת לרעך כמוך", אבל לא משמע שנאמר לאדם "באט" בעונן שקר כדי להשבין שלום בין גוים לבדיו, שהיי לא נצטוונו על כך [ולא קבלנו עובדת על שלום שבין ערבים לעכו"ם] ובעל זאת אם רואה בזה הפעל כי לטובת מפעלו חשוב שבגוים יעבדו יחדיו בשלום וברעות, מסתבר שמותר לו להשבין שלום ביניהם מפני שלטובת עצמו הוא פועל.

לשנות דבורים

שאלה ג: מוכא בגמרא יבמות דף ס"ה שמותר לאדם לשנות דיבורו מפני השלום האם פירוש הדברים שהתירו לעבור על איסור שקר מפני השלום, או הפירוש שבמצב כזה של שלום אין עוברים על איסור שקר?

תשובה: מקובלני מרובתי ש"אמת" פירושו הוא שאני אומר לחבר דברים שהוא צריך לדעתם, אבל אם צריך לדעת דברים אחרים, לדוגמא: אדם ששואל את חברו בבוקר מה השעה ואני יאמר לו "שבע" הוא יישן עוד שעתיים ואיחר זמן ק"ש ואם ישקר ויאמר לו שמונה יקום ויקרא ק"ש בזמן - האם לשקר דן בזה ההתעוררות תשובה ודעתו שמותר לשקר ומוכיח זאת והיא ע"פ הני"ל שחברו צריך לפי מצבו לדעת שכעת מאוחר והשעה כאילו שמונה.

שאלה ד: במשנה מסכת פאה פ"א מ"א אלו דברים האם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקין קיימת לעוה"ב וכו' והבאת שלום בין אדם לחברו, האם שאדם רואה שבני אדם יש להם ריב אחד עד שהשני יבא בשביל להשליט שלום בין אדם לחברו, וכן משמע בגמרא מכות וכלים לעשות זאת חכברי רבינו רבי באבדור התשובה יום ב' שבדוריים אנשים מיוחדים לעשות שלום בין איש לאשתו משמע שלא כל אחד יכול לעשות זאת?

תשובה: טרם נידע על שאלה זו הבד נציג שאלה אחרת: מה הדין שכבני אדם רבים איש עם רעהו, ואחר רוצה להשתרבב ולעשות שלום בין אנשיהם אל תעשה שלום אל תהנה לפשר אהנונו בשום פנים ואופן לא ורועים שיתוכוו בינינו לשלום, האם בכל זאת יתערב כדי להשלים ביניהם?

תשובה: במשנה תחילת מסכת פאה נאמר גמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחברו והקשה התפארת ישראל, ולאכורה גם הבאת שלום ככלל גמילות חסדים, ולמה הוצרך להבאת כלכלים? ותיירן "וראבת שלום היינו אפילו אין שנינו רועים אפילו הכי יטריח את עצמו לפתוח לתוהן השלום ביניהם, כעובדא דארהן הכהן ולכן גמילות חסדים אין כאן אבל הבאת שלום יש כאן למרות שהיא לא רועים.

שאלה ה: הבעל משנה לאשתו בכל מיני דברים ע"י אמירת שקר באם לא יהי הפרעה בשלום הבית, שהרי מוכא בירושלמי סוטה פ"א ה"ד ומה הטעם שנכתב בקדושה את הכתוב שימהם על המים בשביל להשליט שלום בין אנשיהם, וכן משמע בגמרא מכות י"א וכוסבה ג' ע"ב א"כ ענין של שלום בין איש לאשתו יש על דרך עליון, וא"כ לכאורה יהיה מותר לבעל לומר שקר לאשתו כדי שלא יהיה ח"ו מחלוקת בבית?
תשובה: גם כאן יש לשאול תחילה שאלה נוספת: מפשע שהיה באדם שירוש מאשתו שתיכן לו את סעודת הצדירים חלוקה כשהיא בשה"ו והשקפה התקשתה בזה בגלל צער גידולו שחייב לו וטרדת הבית, פטע את החוקים הבעל שמיניע רועים יכנס למעטרת כשרה למהדרין ויאכל ארוחה דשנה ויניע אח"כ לביתו משהו רעב כל כך במסעדה אבל בדוריים מבוסתים וכל מיני מעשמים. בהגיע הביתה מוכנה לו הפעם ברויך בזמן ארוחה חליבת מיוחדת במינה הוא, ויאכל כגילה איסור חלב אחר בשר תבין שאכל במסעדה ושלום הבית יופר ראה השאל אלאכל חלבי אחר בשר עוד דהוי תרין דרבנן

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

בוקר טוב

חודש לו רבנו הגדול מו"ר הגרמ"פ ציינברג זצ"ל כי האורך להשיב בשלום הוא צדוהה מטבע לשון או יותר ממנה. משום כך כיוון שאמירת שלום היא צרכה חשובה ואמירת בוקר טוב היא פחותה ממנה משום מי שחברו אמר לו שלום עליו להחזיר לו שלום ולא להחזיר לו צרכה פחותה צאמירת צרכות מסוגים שונים. ולפי דכינו המרבה לכך את חכינו יחזיר לו צריינו.

רבית

סיפר לי זקן אחד כי יש לו גרמ"ח וכשהוא מלווה לתלמידי חכמים הוא מדקש מהם שיצרכו את בניו אחריו, אמרתי לו כי משמעות הקו"ם בקדושוין ה: ערביית דברים היא איסור של תורה וידוע כי לצורך איסור תורה צריך לקלוזן את הכביה ולא מלאחי קלילה צרכיית דברים כלתי בצורה של ארונו זקן. ולציימוד זאת עליו יש ללדד שאם הכסף אינו פרטי שלו אלא כספי הפקדות הרי הוא פקיד בעלמא ואינו מלווה אלא מתווך את ההלוואה ובודאי מותר לכךד מתווכים.

המאירי

מעסקא בזהה שהלווה לחברו ולא גילה כי הוא המלווה והלגי את העניין כאילו אדם אחר הוא המלווה, כיוון שהלווה כך צריך את זה שעומד מולו צרכות הרבה משום שחשב שאין הוא המלווה. אבל המלווה הבין שהוא מקבל רבית ולא ידע מה לעשות בזה. אמר לו חכם אחד כי ממאירי שחשב שאם המלווה מצדק את הלווה בזהרה נחשב כשחזיר לו את הרכות ואם כן היה לו למלווה לומר ללווה וכן לאמר.

שלוזן

מוצא צריעו אבו העזר סי' ק"ח שאין שואלים בשלום אשה. ובהיותו בשיצית בית התלמוד כאשר המשגיח את היה הגרמ"ז רבי שלום צבירון זצ"ל שאלתיו האם המונה שאין אומרים מה שלומך או שאפילו זצ"ל צרכת שלום אין לומר. והרב הגזכר האייע לומר שזון בני' על פי המשנ"ב בס"י פ"ד שלא לומר שלום צבית המחזן אלא בני'. ובאמת יש להתבונן בזהרתו, ה' דברי המשנ"ב ללאורה נדמים כפניעת דעת שהרי העונה לא מצדק את חברו כלל אלא משמיע לרואניו ענין צרכה. (צ' דברי הגאון הגדוק הני"ל צריכים סברא, כי אם יסוד האיסור בשאלת שלום הוא הקירוב הרי גם בשלון עם י"ז יש קירוב בינו לבניה.

ערל

הרי אמרו חז"ל שרבי יוחנן היה אומר שלום ואפילו לגוי בשוק. שח לי אדם אחד שיש לו קושי לומר שלום ולכךך את מי שאינם בני ברית ומשום כך הוא אומר שלום עם י' מפני דרכי שלום אבל נמאלח שלא מוצרכם כלל. וגם בזה הסתפקתי שמה' יש בזה גניבת דעת שהרי אסור לגנוז אפילו דעמו של גוי. וישנה ראוי שיאמר לגוי ציי' ושאך נוסחאות משונות כאלו.

הסבר

הגר"א הצאמית שזון ללשה אין בה איסור, ונבלא. אמנם גרר אין שואלים בשלום אשה פירושו אפילו אמירת המילה שלום לבדה. וראוי לזה ממה שכתב הריצ"ם בשלהי מסכת מכות 'תיקנו לשאלו בשלום היינו לומר יאיש ד' עלייך שלום' אשר מוכח מזה שלכךך את השני צאמירת שלום זה נקרא לשאלו בשלום כי בזהי מייירא הסוגיא ואם ר' ומ"מ כיוון שבמלה אין הציבות למילה הנה כל היכא שלא אומר את המילה כזוהרה לא על עבר על תקון חכמים. (וכדי למנוע גניבת דעת יבדך דפיך בשקט ויאמר שלום עם מ').

כדי למנוע ריב ומדון, הוא בא לשאול אם מותר?
והתשובה: לא מצינו שחז"ל התיירו איסור מדרבניהם בגלל השלום ואע"פ דשם השי"ת נמחק על האפיס בגלל שלום בית, אבל איסור אחר חלב עוף לא נמחה על המים ולכן אף חמציץ התייר ומה שיה הכל הוא לשקר לא ולומר שהזמניוהו לפדיון הבן שאסור לסרב ושם אכל בשר והוא עצמו חייב לדוות ביצרו ולא להכביר עורו על שבתו עינין בגיטין דף י' ע"א אמר ר' אבהו לעולם אל ישיל אדם אימה יתייה במוך בתוך רובו.
שאלה ו: הדיינו אדם לאכול אולם עשה גדר בעצמו שלא לאכול אצל משהו אחר מפני סיבת "כסרות" האם יכול לשקר ולומר כבר אכלתי? [ולכאורה מדברי ס' עבד המלך פירשת מפתחים משמע שמוחרן.
תשובה: מסתבר שמותר לשקר. אך יתכן גם שמותר לאכול אם ברור לו שהמזון ודאי כשר, וזאת על סמך דברי רבנו חיים מוואלוזין (כספורו "בחר ראש" במעשה רב השלום אות א') שכתב שאלתי את פי רבנו הגדול ארוות "סיכוח" בדרך או מתארח אצל בעמי", וחשיב שיה לחקור על זה, וזה כנאבדה הייתה רק ודאי סיכיה כן לחמציץ, ובביתו צויה להחמציץ אף בכלי. יעושי. ואם כן יתכן דכשם שבדרך ובכאסני' מותר לאדם לאכול עפ"י הרמ"א למרות שבבית יש להקפיד לא לאכול. כך גם בענינו מותר לאכול למרות הגדר שנה בדרך ובכאסני' נחשב לשעת הדחק וצ"ע.

א. בפרשתנו. פרק לו פסוק ד וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: וברשי" ולא יכלו דברו לשלום - מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב: עוד מצינו במדרש תנחומא (כאן סימן ז) ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום, שהיה בא ושואל בשלוםם ולא היו משיבים אותו, למה שהיה כך מנהגו שהיה שואל בשלוםם, יש לך אדם עד שלא נכנס לשורה [הוא שואל בשלום בני אדם, אבל משנכנס לשורה] רוחו גסה עליו ואינו משגיח לשאול לשלום בני העיר, אבל יוסף לא היה כן, אף על פי שנכנס לשורה הוא היה מנהגו לשאול בשלום אחיו, שנאמר וישאל להם לשלום (בראשית מג כז), א"ל הקדוש ברוך הוא יוסף אתה היית מתחיל לשאול בשלום אחיך בעולם הזה, והם היו שונאים אותו, אבל לעולם הבא אני מרצה אתכם ומעבירי שנהא מביניכם ומושיב אתכם בשלום ועושה שלום ביניכם, וכך אמר דוד, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד (תהלים קלג א).

ב. הזהירות באמירת שלום דבריו חז"ל. באבות דרבי נתן נוסחא א פרק טו הוא היה אומר הוי זהיר בשאלת שלום בין אדם לחבירו ואל תבוא לבין המחלוקת, ואמרו במדרש תנחומא פרשת נשא צריך אדם ליתן שלום לחבירו בפה מלא, ובמשנה אבות פ"ד מט"ו אמר רבי מתיא בן חרש הוי מקדים בשלום כל אדם, ובגמרא ברכות דף יז ע"א אמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו גוי בשוק, ובזוהר מדרש הנעלם לך לך דף מו ע"א אמרו שכל המקדים שלום לחבירו ויוצא לקראתו מעלה עליו הכתוב כאילו נותן לו אכילה ושתייה. בספר חרדים פל"ח ח"ד כתב שבכלל מצות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות בפה ובקנה ואפשר לקיימן בכל יום, אות ד - ו הוא מצוה מדברי קבלה להקדים שלום לכל אדם אפילו לנכרי בשוק שנאמר תהלים לד סו בקש שלום ורדפהו, ובגמרא הנ"ל אמרו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפילו גוי בשוק עוד אמרו שם שלמד אדם עצמו להיות מענה רך כמאמר שלמה משל סו א מענה רך ישיב חימה שיענה רכות למדבר קשה, עוד אמרו שם שיהא מרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומקובל על הבריות עד כאן לשוננו, וכן כתב הרמב"ם פ"ה מדעות ה"ז תלמיד חכם לא יהא צועק וכו' ומקדים שלום לכל אדם ע"ש, ובמאירי ברכות ו ע"ב כתב ולעולם יהא אדם נוח לבריות ומקדים בשלוםם ומשתדל בכבודם ובתועלתם כפי כוחו ובזו מתאהב לבריות וגורם להם לצאת ידי חובת כבוד תורה ומצוות עכ"ל.

ג. גדר שאלת שלום לחבירו יש מפרשים שהיא מלשון שאלה על שלומו ומצבו של חברו והתענינות וביורו בשלום הדבר ששואל עליו, [כן משמע לשון המשנה בברכות נד ע"א אדם שואל את שלום חבירו, וכ"מ בפשטות המשנה גיטין ס"א ע"א ושואלן בשלומן (של עכו"ם) מפני דרכי שלום, וכן משמע לשון הפסוק שמות יח וישאלו איש לרעהו לשלום, וכלשון הפסוק בראשית טו ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום] ושואל בשלום לדעת אם מצב גופו וממונו רדיק פרשת וישב (יד) ואת שלום הצאן - בב"ר (פ"ד) הדה אמרת צריך אדם לשאול בשלום מה שיש לו הנאה ממנו: בשלימות אלא שמזכיר עליו שמו יתברך, ויש אומרים שכלול בו גם ברכה לחבירו שיהיה בשלום כלומר בשלימות ובטוב, וכולל בזה גם את שמו יתברך הנקרא שלום שיברכהו, ויש לזהר בזה כ"י ה' קרוב לקבל כל תפילה. ומכאן יש להעיר על אלו הנהגים לומר שלום באנגלית (כ"י) שמפסידים את הברכה שיש באמירת שלום, ויש לזהר בזה.

ד. מקומות שאסור לשאול בשלום. א. מקומות המטנפים. ראה מסכת דרך ארץ פרק שלום, בזה"ל מר' חייא בר אבא מכאן שאסור לשאול בשלום חברו במקום מטנף, מה טעם דכתיב ויבן שם גדרון מזבח לה' ויקרא לה' שלום. ומה מזבח שאינו לא אוכל ולא שותה ולא מריח, ולא נבנה אלא לכפרתן של ישראל נקרא שלום, מי שהוא אוהב שלום ורודף שלום ומקדים שלום ומשיב שלום ומטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים על אחת כמה וכמה. **ב. בית מרחץ.** ראה שבת דף י ע"א, ובשולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן פד לגבי בית מרחץ, ובאמצעי, שקצת העומדין שם לבושים וקצת ערומים, יש שם שאלת שלום אבל לא ק"ש ותפלה. ובפנימי, שכולם עומדים שם ערומים, אפילו שאלת שלום אסור.

ה. זמנים שאסור לשאול בשלום. א. בעת עצירת גשמים. תענית דף יב ע"ב, עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, בבנין, ובנטיעה, באירוסין, ובנישואין, ובשאלת שלום בין אדם לחבירו, כבני אדם הנוזפין למקום. **ב. בעת שהוא אבל על שבעה קרובים,** בגמ' מועד קטן דף טו ע"א, אבל אסור בשאלת שלום, דקאמר ליה רחמנא ליהיזקאל האנק דם, איש שהוא מנוודה. שם במר"ק מנוודה מהו בשאלת שלום? אמר רב יוסף: תא שמע: ובשאלת שלום שבין אדם לחבירו כבני אדם הנוזפין למקום. - אמר ליה אב"י: דלמא מנודה לשמים שאני, דחמירי. **מצוה.** שם בגמ' מצוה מהו בשאלת שלום? - תא שמע: ועל שפם יעשה - שיהו שפתותיו מרוקבות זו בזו, שיהא כמנודה וכאבל, ואסור בשאלת שלום, שמע מינה. **ג. בתשעה באב.** ראה חיי אדם כלל קלה סעיף יג, אסור לשאול שלום לחבירו בתשעה באב. ואפילו לומר צפרא טבא וכיוצא בו, אסור. ואם עם הארץ שואל בשלום, משיב לו בשפה רפה, משום שלא ישנאו. וכן אסור לשלוח דרוח לחבירו, דזהו מכלל שאלת שלום: **ד. קודם התפילה.** (ברכות יד ע"א) אסור לאדם ליתן שלום לחבירו קודם שיתפלל, והנהו רבותינו פוגע בחבירו קודם שיתפלל אומר לו "צפרך לטב", ושבחות ונ"ג. **ה. באמצע התפילה.** כתב בשו"ע הלכות קריאת שמע סימן סו ס"א, בין הפרקים, שואל בשלום אדם נכבד, ומשיב שלום לכל אדם. ובאמצע, שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון: אביו או רבו, או מי שהוא גדול ממנו בחכמה וכ"ש מלך או אנס, ומשיב שלום לאדם נכבד ואפילו באמצע הפסוק, חוץ מפסוק שמע ישראל ובשכמ"ל שלא יפסיק בהם כלל, אם לא מפני מי שירא שמה ירהגנו. ונ. **בשבת** בקושי התירו לומר שלום. ראה תלמוד ירושלמי (שבת פרק טו) אמר רבי חנינא מדוחק התירו לשאול שלום בשבת.

ו. אנשים שאסור לשאול בשלוםם. לרבו לא יתן לו שלום כמו אצל כולם, וי"א שבכלל אין לו לשאול בשלום רבו. כתב בשולחן ערוך יורה דעה סימן רמב סט"ז, לא יתן שלום לרבו ולא יחזירו לו שלום, כדרך שאר העם, אלא שותה לפניו ואומר לו ביראה ובכבוד: (שלום עליך רבי, ואם נתן לו רבו שלום, אומר לו:) שלום עליך מורי ורבי. (וכן נוהגין.) וי"א דאין תלמידי לשאול בשלום רבו כלל, שנאמר: ראוני נגרים ונחבאו (איוב כח, ט). (ירושלמי הביאו הגהת מיימוני פ"א וכ"כ תא"ו נתיב ב' וכו') בשם רבינו יונה. **באשה,** כתב בשולחן ערוך אבן העזר סימן כא סעיף ו, אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפי" ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלום. אבל מותר לשאול לבעלה אין שלומה. **נדה.** ראה פירוש הרמב"ם בפ"י (פרשת ויצא, לא, פסוק לה), שכ', כי בימי הקדמונים היו הנדות מרוחקות מאד, כי ידעו בחכמתם שהכל הנודות מוקף, והמבט שלהן מוליד נגאי ועושה רושם רע, והיו ישובות בדרך באהל שלא יכנס בו אדם. וכמ"ש רבותינו בברייתא של מס' נדה (א.ה.) ולא נמצא תחת ידינו ברייתא זו, תלמידי אסור לשאול בשלומה של נדה.

מלוה. בגמ' בבא מציעא דף ע"ב, תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר: מנין לנושה בחבירו מנה, ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום - תלמוד לומר נשך כל דבר אשר ישך - אפילו דיבור אסור. והנה הרבנו יונהג מלוגיל על הר"ף (דף מה עמוד א) כתב חידוש וה"ל ואינו רגיל להקדים לו שלום, מרב גדלו וגבורתו ועכשיו שלוה ממנו הוא מכבדו אסור דשכר מעותיו עומד ונטול שהוא היה נותן עשר דינרין או יותר כדי שישאל לו בשלום כל עת שימצאוהו. אמנם הסכמת הפוסקים היא היא כמו שנפסק בשולחן ערוך בהלכות רבית סימן קס סעיף יא, שאם לא היה רגיל להקדים לו שלום, אסור להקדים לו. **בגוי.** ראה שו"ע הלכות עבודת כוכבים סימן קמח ס"י, אסור לכפול לו שלום לעובד כוכבים לעולם. לפיכך טוב להקדים לו שלום, כדי שלא יתחיל העובד כוכבים

רבי עובדיה יוסף - היביע אומר
[תרפ"א - תשע"ד] מכתביו

בהפסק מקרא אי הוי כשאלת שלום

נראה, שגם בפסוקי דזמרה אין להפסיק לאמירת פסוק: וזאת התורה, שמאחר שהפוסקים השוו דינם לענין שאלת שלום מפני התורה והכבוד כמבואר בטוש"ע (סי' נא). ואין לומר שהואיל ואין זה אלא פסוק בעלמא, יהיה מותר לאומרו בתוך הזמירות, וכמו שמצינו שהוסופו לאחרונה לומר שירת הים בפסד"ז, מה שלא היו אומרים בזמן השי"ס, וכמ"ש בסי' האשכול (עמוד ח) שהיה מצד הדין לומר ישתבח מיד אחר פסוק: כל הנשמה תחלל יח הללויה, שהוא סוף פסד"ז, אלא שנהגו להוסיף לך ה' הגדולה והגבורה וכו' ושירת הים, והמחזור לומר ישתבח אחר ועתה אלהינו מודים אנחנו לך וכו', שהן משירי דוד, ואחר התפלה יאמר אתה הוא ה' לבדך וכו' ושירתו ע"ש. עכ"ל. וכיוצא ב' בסי' הירוק (סי' שט) שאומר עד לשם תפארתך ושם היו מניחים ומתפללים ישתבח. ע"ש. ואעפ"כ פשט המנהג בכל תפוצות ישראל לומר הפוסקים שאח"כ ושירת הים לפני ישתבח, ולא תחסיף, ואי"כ אף אנו נאמר שאמירת פסוק וזאת התורה אי"כ לא הוי הפסק.

אולם באמת רב המרחק ביניהם הרחק כמטחוי קשת, דשאני פוסקים הנ"ל ושירת הים שכולם ענין שבת וזמרה להשי"ת, ומשי"ה לא חשיבו הפסק, וכעין מ"ש בכ"י בבי"י (רי"ס נא). ע"ש. וע' במחזור ויטרי (סי' רסה עמוד רכו) שכי' וז"ל, דעו כי שירת הים היה מנהגינו מנהג כל קהל רומא ומנהג כל קהלות ספרד מיום גלות ירושלים עד עתה לאומרה כל השנה כולה בכל יום ויום, זולת י' באב בלבד שאין אי' אותה משום אבל, ומנהג אבותינו תורה הוא, ובב"מ אחז"ל מנהג מבטל הלכה, כ"ש דבר זה שאין הלכה סותרתו, והזמירות חובה עלינו לאומרם בכל יום דאי"י ויוסי יחא חלקי מנומרי הלל בכל יום, ומסקינן דהיינו פסד"ז, ולפיכך תיקנו רבותינו לומר עמאם זו השירה וכו', ומ"ש שאין אי' שירה ברי"ה ויהיכ"פ לא אמרו אלא על הלל, אבל שירת הים חובה עלינו לאומרה. עכתי"ד.

וכל זה לא שייך לענין אמירת פסוק וזאת התורה באמצע פסד"ז, שהרי כ' מרן השי"ע (סי' סה סי' ב), קרא קושי ונכנס לבחי"כ ומצא צבור שקוראים קושי, צריך לקרות עמאם פסוק ראשון, כדי שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים על חבירו. אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי להפסיק, כגון מברוך שאמר ואילך, לא יפסיק, אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהצבור אומרים פסוק ראשון בניגון הציבור, שיהיה נראה כאילו הוא קורא עמאם. ע"כ. נמצא שלדעת מרן השי"ע אסור להפסיק בפסד"ז אפילו לקבל עליו עול מלכות שמים בפסוק שמע ישראל עם הצבור, וכ"ש אמירת פסוק וזאת התורה.

והן אמרת שחט"ז שם חולק על מרן השי"ע, וס"ל דדוקא באמצע ברכות ק"ש לא יפסיק לפסוק שמע ישראל עם הצבור, אבל בפסד"ז שפיר דמי והסכים עם המאן יעבי"ו במור וקציעה שם, ותמה על מרן השי"ע: איך יעלה על הדעת לאסור להפסיק בפסוק שמע ישראל בפסד"ז, והלא בין ב"ק לישתבח יכול להוסיף שגירות ותשבחות שבסי' תהלים כמה שירצה, כדרך שאנו מוסיפים בשבת ויו"ט, ואי"כ איך יחשב פסוק ראשון של שמע על הפסק. וכו'. ע"ש.

אולם אין ד' העיב"ץ ומוכרחים בזה, דאה"י שאין רשות להוסיף מזמורים על מה שתיקנו חז"ל, ומכ"ש לענות פסוק שמע שאינו מן הענין כ"כ. ואם סמכי"ת על הפוסקים שבסוף ויברך דוד ושירת הים שאנו מוסיפים על תקנת חז"ל, גם אלו תקנת קדמונים היא ופשט מנהגם בכל תפוצות ישראל, וכבר נקבעו בכתרו של מלך. ויש להם טעם ע"ד האמת.

ויצטרך לכפול לו שלום. וביאר בלבוש שם, מן הדין היה אסור ליתן שלום לגוי, מפני שהשלום שמו של הקדוש ברוך הוא ולא יטיל שם שמים על הגוי, אבל אמרו חז"ל [גיטין סא ע"א] מותר לשאול בשלומן מפני דרכי שלום, אבל אמרו דסי' בפעם אחת, ואסור לכפול לו שלום לעולם, כדי שלא להזכיר עליו שם שמים שתי פעמים. לפיכך טוב להקדים לו שלום כדי שלא יתחיל הגוי ויצטרך לכפול לו, שכשישאל הגוי בשלומו יצטרך להשיב לו שלום, ואחר כך יצטרך הוא לחזור ולשאל בשלום הגוי גם כן לומר שלום עליך, שכן הוא מנהג העולם בדרך ארץ.

הנושאים הבאים

וישב-שאלת שלום, ולא יכלו דברו לשלום (ל ד) תנחומא

מקץ-ברכות נר חנוכה, ענינא ד'יומא

יגש-הפסקה

מכון ירושלים
יומא טבא לרבנן הופיע כרך שני מהסידרה
נאמנו מאד
עניני חנוכה
עזויות גדולי ישראל על הליכותיהם והנהגותיהם בימי חנוכה מתוך כתיבהם וחיבוריהם להשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק
חדש
כרכים נוספים מסדרת
שיטה מקובצת
על הש"ס
מסכת נדרים מסכת נזיר, סוטה

השאלה בשלומו הדהימה את הכל

הרב מסטיניסלב, בהיותו אברך צעיר לימים, נסע לווילנא לראות פני הדרו של הגאון מוילנא זע"א.

בהגיעו לווילנא, נכנס לבית המדרש ושם פגש ברבי זלמלה אחיו של הגר"ח מוואלוז'ין, מנהגו של רבי זלמלה היה שלפני התפילה היה לומד כמה דפי גמרא בע"פ, שמע הרבי מסטיניסלב את לימודו של רבי זלמלה ולפתע הבחין בהרהורו סביב פירושו של רש"י באחת הסוגיות, ודממה לו כי רבי זלמלה טעה בהבנת הפירוש, הוא ניגש אליו ותיקן לו את טעותו, רבי זלמלה הופתע מאד ונהנה מהתיקון שתיקן לו האורח שהיה אכן צדק בדבריו.

בתום התפילה ניגש רבי זלמלה ושאל לשלמו, סיפר לו הרבי מסטיניסלב כי בא לפגוש את פני הגאון מוילנא, וכי חפץ הוא לשוחח עמו בדברי תורה, רבי זלמלה השיבו כי הגאון עסוק תדיר בתלמודו, אך מפני שמר ישאלו חכם איינך לך, יען כי רבינו הגר"א נוסע ביום שישי בחצות היום בעגלה למקוה לטבול לקראת השבת, יכחה מר במקום מסוים, וכאשר ירד הגאון מן העגלה יגש אליו וידבר עמו.

ואכן, קיים הרבי מסטיניסלב את עצת רבי זלמלה, ובחצות היום בדיוק, המתין ליד המקוה לבוא עגלתו של הגאון מוילנא, לפגוש בו ולשוחח עמו בדברי תורה. משירד הגאון מן העגלה ניגש אליו הרבי ונתן לו שלום, שאל הגאון לרצונו, והוא השיב כי יש לו קושיא בגמרא, והגאון נתן הסכמתו וישאל לפניו, ומשסיים את שאלתו, השיב לו הגאון: עיין בגמ' ובתוסי שם ושם, וכך הצביע על שורה ארוכה של מראי מקומות ונפטר ממנו לשלום.

כעבור כמה שנים כשסיפר זאת הרבי לחסידיו סיים הרבי מסטיניסלב את דבריו ואמר: חלק מציוני העינין הבנתי במקום, על חלק אחר עמלתי והבנתי זאת רק לאחר כמה שנים, ואילו החלק השלישי אינני יודע עד היום והנני עמל עליהם להבינם, ועד היום אין לי הבנה ברורה בתוצאות אותה פגישה שנתקיימה לפני שנים בחצות יום השישי, חושבני, כי בבוא היום לכשאבוא לעולם העליון, אשאל אז את הגאון מה הייתה כוונתו!!

כמים הפנים לפנים, אם אנוח נאיר פנים לחברנו, אם נדבר בשבח ובמעלותיו אזי גם לנו יאירו פנים וידונו אהוננו לכך זכות. צאו וראו: תינוק בא לעולם, מוטל בעריסתו, אתה מביט בו, מחייך אליו, והוא משיב לך חיוך רחב. היש מאושר ממך. חיוך זה לא רק עקימת שפתיים, חיוך זה הקרנה פנימית של הנשמה. התינוק הזה שבה זה עתה לעולם בא מעולם האמת. הוא עדיין אינו יכול לדבר, הוא גם לא שמע עליך דבר והצי דבר. אין לו איה דעה מוקדמת עליך. החיוך שלו הוא קול הנשמה שבקרבו והיא מאירה פנים למי שמאיר לה פנים.

יש לנו את ההזדמנות להאיר פנים לכל אדם להקדיש לו שלום. לענות שלום לברכתו. להתעניין איש בשלום רעהו. ובזה כאילו נתנו לו כל מתנות טובות שבעולם.

'שאלת שלום'

אמירת שלום ושאלת שלום הם שני דברים נפרדים. כשאתה פוגש אדם אתה חייב לברכו ב'שלום'. 'שאלת שלום' היא עניין נוסף, לשאול בשלומו להתעניין במצבו. אמירת 'שלום' כותב הילקוט כ"י מובא בתורה שלימה 'מניין ש'שלום עליכם' מן התורה? מן יהו ומשה שם נאמר: וישאלו איש את רעהו לשלום. המנות המאור מביא שאמירת שלום היא חיוב מדברי נביאים כנאמר בתהילים 'בקש שלום ורדפוהו'. ובמשנה באבות למדנו: 'הוי מקדים בשלום לכל אדם'.

הגמרא בברכות אומרת: 'כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפוהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר גזלת העני בבתיכם'. כותב רש"י: 'והלא אף גזלת העשיר גזלה היא אלא גזלת העני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיב על שלומו'. אינך משיב על ברכת שלום גזלת ממי שברך אותך את הברכה שהיה עליך להשיב לו.

הגאון בקול אליהו ושאל 'לכאורה אינו מובן מהיכן מוכח מהאי קרא דקאי על החזרת שלום ויש לפרש גזלת העני רוצה לומר גזלת הענייה, פירוש שאינם עונים שלום. המהרש"א כותב שדין 'יקדים לו שלום' הוא רק באדם שרגיל להקדים לך שלום שאז אתה יודע שהוא ישיב לך שלום אחרת עליך לחשוש שמא לא יזיב לך שלום והרי אתה מכשילו ויקרא גזלן.

אמנם בפרשתנו על הפסוק: 'וישאלו אתו אחיו ולא יכלו דברו לשלום' מביא המדרש תנחומא ישן: 'שהיה בא ושואל בשלוםם ולא היו משיבים אותו. שהיה כך מנהגו שהיה שואל בשלוםם. אמר לו הקב"ה יוסף אתה היית מתחיל לשאול בשלום אחיך בעולם הזה והם היו שונאים אותו. אבל לעולם הבא אני מרצה אתכם ומעביר שנהא מביינים ומשיב אתכם בשלום ועושה שלום ביניכם. וכך אמר דוד הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד'.

הרש"ר הירש זצ"ל כותב על פסוק זה 'וישאלו אתו אחיו': 'שכשהזולת אינו סובל שמדברים עמו לשלום עלול להקפיד עליו ביותר דווקא בעבור שאלתו לשלומי. לכאורה משמע מדברי התנחומא שיוסף עשה כהוגן ואף הסכים עימו המקום. וכך הרי משמע מדברי המשנה באבות 'הוי מקדים בשלום לכל אדם' ולפי זה דברי המהרש"א צ"ע.

השו"ע באבן העזר סימן כ"א פוסק: 'אין שואלים בשלום אישה כלל אפילו על ידי שליח ואפילו על ידי בעלה'. זהו הטעם האיסור כותב רש"י בקידושין ע"י: 'שמא מתוך שאלת שלום יהיו רגילים זה עם זה ויבואו לידי חיבה'. בערוך השולחן הביא שאמירת שלום או בוקר טוב דברים שהם מן הנימוס המקובל אין בהם משום דרך חיבה וקירבה ואינם אסורים.

למדנו אם כן מה חשיבותה של אמירת שלום ומה חשיבותה של שאלת שלום שהם מהנהגות הראויות בין אדם לחברו.

הלימוד מיוסף הצדיק אינו מסתיים בזה ששאל לשלום אחיו אף ששנאו אותו. מצאנו אצל יוסף לימוד נוסף. כאשר יסף נמצא בבית האסורים ויחד עימו נמצאים הם שני סריסי פרעה, שר המשקים ושר האופים. והנה בלילה בבית האסורים הם חולמים חלומות. כל אחד חולם משהו אחר. אבל בבוקר שניהם נמצאים באותו מצב רוח דכאוני. בבוקר שלאחר החלומות האלו הם לא רק עגומים ועצובים הם ממש 'זועפים'. מי מאתנו, לו היה מזדמן לו לפגוש אותם במצב רוח כזה, בשעת בוקר, בכלל המצרי. היה בודאי גופט מהם מרוב כוחם. זה לא הזמן עכשיו להתעניין בשלוםם.

יוסף הצדיק דווקא כן מתעניין בשלוםם. הוא שואל אותם 'מדוע פניכם רעים היום' הוא עושה את זה בעדינות. הוא לא שואל למה אתם כועסים, למה אתם זועפים. הוא פשוט מתעניין באופן הכי טבעי, למה הם נראים רע.

למדנו כי בכל מצב צריכים להיות רגישים לשני. לחוש את מצב רוחו ולהתעניין במצבו. כשהשכן שלי נראה עצוב או רע, עלי להתעניין ולשאול אותו מה קרה. אולי אוכל לעזור לו, להקל עליו, ולו בעצם העובדה שהוא רואה שמאן דהו מתעניין במצבו ובגורלו.

אמירת שלום ושאלת שלום הם חלק מחובתנו להאיר פנים לזולת, להגיד לו מילה טובה. אנוח צריכים להתפלל על זה ולבקש תמיד מהקב"ה שיתן בלבנו 'שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם'. כדי שנוכל תמיד להגיד לשני מילה טובה להאיר לו פנים.

על הפסוק: 'ולבן שיניו מחלב' אמרו חז"ל 'גדול המלבין שיניו לחברו יותר מהמשקהו חלב. שיש הנותן לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבשות בקרקע, כאילו לא נתן לו מאומה. ויש שאין לו מה לתת לחברו, ומאיר לו פניו, כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם'.

אנו מתפללים לקב"ה ומבקשים 'השם א' צבקות השיבו והאר פינד וניוושע' מובא בילקוט 'אמר רבי יוחנן אנו אין לנו אלא הארת פנים בלבד. די לנו שנאמר האר פינד וניוושע' אנוח מבקשים מהקב"ה יאיר פניו אלינו ואז גם אנוח נוכל להאיר פנינו זה לזה ואם נעשה כן מייד ניוושע. כי הארת הפנים איש לרעהו היא זו שתיבא את האנולה את הישועה.

כאשר שני יהודים נפגשים יחד, אומר האחד לחברו 'שלום עליכם', וחברו משיב לו 'עליכם שלום'. הסיבה העממית לכך שחברו משיב לו בנוסח הפוך, במקום לענות לו באותו מטבע-לשון 'שלום עליכם', הוא עונה לו 'עליכם שלום' - כי יהודי תמיד צריך לומר הפוך ממה שחברו אומר לו...

מתרצים העולם על אדני הפלפול, עפ"י ידוע (ראה שבת דף י"ב) ששלום הוא שמו של הקב"ה, ואם ישיב האורח גם הוא במלים 'שלום עליכם' יש חשש שאם ח"ו ימות אחרי שהוציא מפיו את המלה 'שלום' נמצא מוציא שם שמים לבטלה, מה שאין כן במי שמקדם את פני האורח, שאצלו לא קיים החשש שמא ימות ח"ו אחרי שיאמר המלה 'שלום' דאיתא בכל המקדים שלום לחברו מאריכים לו ימיו ושנותיו. יעני זה הביא בספר 'אדמו"רי בעלי' (קלפהולץ, ח"ג עמוד קלב):

במוצאי ש"ק עשה מרן סעודת מלווה מלכה לכבודו של הרבי מפוריסוב שא לא לשבות בעליו. ביום הסעודה אמר מרן: בזמר 'אלהו הנביא' אמר 'אשרי מי שראה פניו בחלום - אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום' ונשאלת השאלה: מנין יודע האיש שהדמות שנראתה לו בחלום היא דמותו של אליהו, הלא הוא אינו מכיר? אולי הטעה אותו החלום והיתל בו:

ותיך מרן: מקובל להקדים פני אורח במלים 'שלום עליכם' והוא משיב 'עליכם שלום'. ובעצם, מדוע אנו האורח משיב באותן מלים 'שלום עליכם' אם לא יודע שלום הוא שמו של הקב"ה ואם ישיב האורח גם הוא במלים 'שלום עליכם' יש חשש שאם ח"ו ימות אחרי שהוציא מפיו את המלה 'שלום' נמצא מוציא שם שמים לבטלה, מה שאין כן במי שמקדם את פני האורח, שאצלו לא קיים החשש שמא ימות ח"ו אחרי שיאמר המלה 'שלום' דאיתא בכל המקדים שלום לחברו מאריכים לו ימיו ושנותיו, הני מלילי בבשר דם אבל אלהו הנביא, שהוא חי וקיים, יכול גם להשיב 'עליכם' כיון שאצלו אינו קיים החשש שמא ימות.

וזה פירוש הזמר 'אשרי מי שראה פניו בחלום', ואיך אפשר לדעת שזה היה אלהו הנביא: בא ההמשך 'אשרי מי שנתן לו שלום והחזיר לו שלום' היינו שגם הוא השיב 'שלום עליכם', ומכך כבר אפשר להסיק שזה היה אלהו, כי בשר דם צריך להשיב 'עליכם שלום'.

הסבר נוסף מצינו, הנה 'מנהג העולם' שהמקדים שלום לחברו צריך חבירו לכפול לו שלום (ראי עדות זקנים לזכרם כ, ט, וכן בספר חסידים ס"י יח, וסי' נא), ובשו"ת מהר"י ברונא [סי' קיג], וכן נהגו כיום שאומרים 'שבת שלום' עונים 'שבת שלום ומבורך', וכשאומרים 'שבת טוב' כופל ברכתו 'גוט שבת גוט שבת', וכן כשאומר 'גוט מארגען' (צפרא טבא או ביקר טוב) משיב 'גוט יאהר' ('ישנה טובה'), או 'גוט מארגען גוט יאר'. (ראה באריכות בזה, בספר הנפלא 'שלום רב' פ"ו הע' לט). וכן מובא בדרישה (יו"ד סי' קמח סק"ו) שאנו אומרים 'צפרא טבא' והמשיב אומר 'שנה טובה', והסברא נותנת להכפיל השלום יעו"ש.

בענין זה מסופר על זקניי הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שביקר אחד מתלמידיו במוצ"ש סליחות (שהיה ספורים ימים לר"ה), בברכת 'א' גוטע וואך' (שבת טוב), והשיב לו רבינו הגה"ק בברכת 'א' גוט יאר'. שוב קרא לתלמידו, וביקש ממנו מחילה על שלא ברכו בברכה כפולה, שהרי השנה תסתיים לפני סוף השבוע...

במהג זה, ביאר הגה"ק המהרצ"א מדינוב בעל הבני יששכר (בספרו והיה ברכה), הא דאמרנו עליו (ראה ברכות דף יז ע"א) על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק, דלא רצה שהנכרי יקדימו דאו יצטרך לכפול ברכתו לגוי (וכן פירש בשו"ת באר שבע סי' ט, ובט"ז יו"ד סי' קמח סק"ו).

ומסיים הבני"ש: שבוה מובן מנהג העולם, שהשואל אומר 'שלום עליכם' והמשיב אומר 'עליכם שלום', כי תיבת 'עליכם' מוטב על השלום של השואל (כמו שאומר 'וכן למר'), ותיבת 'שלום' היא בשביל תוספת הברכה, עכ"ל.

פוטו סטודיו ירושלים-ב"ב-חיפה	הל פז-רשת לחסידים צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	פוטו סטודיו ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו סטודיו ירושלים-ב"ב-חיפה
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •			
לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר המנעול הנאמן זאב הרוביץ דלתות פלדה ומפתחות צבי ורצברגר בית האנגריה			

הישיבה

מוקד 'אחינו' צרכונות, רישום ויעוץ

1-800-20-18-18